

PRAVA I OBAVEZE AKTIVISTA

*prilikom učestvovanja na okupljanjima
i u postupcima pred institucijama*

Autorka:

Nina Nicović, advokatica i medijatorka

Dizajn i prelom:

Kliker Dizajn

Izdavač:

Partneri Srbija

Za izdavača:

Ana Toskić Cvetinović

Beograd, April 2021.

Ova publikacija predstavlja deo zajedničkih napora Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA), Nacionalne koalicije za decentralizaciju (NKD), Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP) i Partnera za demokratske promene Srbija da podstaknu veće učestvovanje građana u odlučivanju kroz projekat „Građani imaju moć” koji podržava Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID). Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost autora i ne predstavlja nužno stavove USAID-a ili Vlade SAD.

Sadržaj

Prava i obaveze aktivista prilikom učestvovanja na okupljanjima i u postupcima pred institucijama.....	5
Privremeno ograničenje slobode kretanja.....	5
U susretu sa privatnim obezbeđenjem	7
Šta treba da znate čim Vas dovedu u policiju, javno tužilaštvo ili sud.....	9
Prava kada ste oštećeni.....	11

Prava i obaveze aktivista prilikom učestvovanja na okupljanjima i u postupcima pred institucijama

---

Da biste bili sigurni da ćete moći nesmetano da se bavite svojim aktivizmom, treba da znate koja prava i obaveze imate prema zakonima Republike Srbije da biste zaštitili svoju organizaciju i sebe.

Bitno je da ovo znate jer možete da izgubite upravo ona sredstva koja će biti suštinska za ostvarenje Vaših ciljeva kao aktiviste. Poznavanje sistema - svih njegovih mana i vrlina će biti upravo to što će Vam omogućiti da se ta vrata ne zatvore za borbu koja će kad-tad morati da se vodi kroz institucije.

Postoje određene situacije sa kojima ćete se često susretati i koje su upravo zbog toga bitne da biste u njima brzo reagovali i zaštitili svoja prava kao i prava građana za koje se borite.

Privremeno ograničenje slobode kretanja

Kada se nađete na spontanom, mirnom okupljanju, a u jednom trenutku se odlukom policije, zbog kontrole sukoba (građana međusobno, sa policijom, redarskom službom ili zbog uništavanja imovine), ograniči kretanje na tom prostoru ili blizu njega, treba da znate koja su Vaša prava i obaveze da se Vaše postupanje ne bi okarakterisalo kao sukobljavanje i time Vas potencijalno uvuklo u krivične ili prekršajne postupke:

PRAVA

- » Da Vam ne bude ograničeno kretanje duže od 8 časova. *Član 88 stav 1 Zakona o policiji*
- » Da to bude na osnovu odluke direktora policije ili načelnika policijske uprave odnosno lica koje oni za to ovlaste. *Član 88 stav 2 Zakona o policiji*

- » Ono ne može trajati duže od ostvarenja cilja radi kojeg je primenjeno. *Član 88 stav 3 Zakona o policiji*
- » Za ograničenje slobode kretanja duže od 8 sati potrebno je odobrenje nadležnog suda. *Član 88 stav 4 Zakona o policiji*

OBAVEZE

- » Policijski službenici imaju pravo da ograniče slobodu kretanja na određenom prostoru ili u objektu, na osnovu odluke, iz sledećih razloga:
  - 1) sprečavanja izvršenja krivičnih dela ili prekršaja;
  - 2) pronalaženja i hapšenja učinilaca krivičnih dela ili prekršaja;
  - 3) pronalaženja i hapšenja lica za kojima se traga;
  - 4) pronalaženja tragova i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom i prekršajnom postupku. *Član 88 stav 1 Zakona o policiji*
    - u slučajevima ugrožavanja bezbednosti izazvanog elementarnim nepogodama ili epidemijama i u drugim slučajevima neophodnim za zaštitu prava na bezbednost lica i njihove imovine. *Član 89 Zakona o policiji*
    - u slučajevima potera, pregleda određenih objekata i prostora, zaseda, racija i blokada saobraćajnih i drugih površina. *Član 90 Zakona o policiji*

Ograničenje slobode kretanja može da se desi na bilo kojoj površini koja služi za mirno okupljanje tj. registrovane skupove. Takođe, može biti u bilo kom objektu kao što su zgrade, poslovne prostorije, sportski objekti, gde se neko okupio tj. sticajem okolnosti našao na toj lokaciji, a došlo je do sukoba, uništenja imovine ili se vrši policijska racija. Bitno je da postupate po instrukcijama policajaca, ako su one u sklopu njihovih ovlašćenja i Vaših prava, i mirno sačekate kraj ograničenja. U suprotnom, Vaše ponašanje može biti okarakterisano kao na primer: prekršaj - vređanje službenog lica u vršenju službene dužnosti iz člana 22 Zakona o javnom redu i miru ili čak krivično delo - napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti iz člana 323 Krivičnog zakonika.

U susretu sa privatnim obezbeđenjem

Kada Vaš aktivizam podrazumeva susretanje sa pripadnicima privatnog obezbeđenja, bilo da oni obezbeđuju imovinu ili određeno lice, kao i kada su u funkciji redarske službe na javnim okupljanjima, treba da znate koje su granice njihovog, kao i Vašeg postupanja, da biste nesmetano sprovodili svoj aktivizam:

ŠTA PRIVATNO OBEZBEĐENJE NE SME DA RADI

- » Ne smeju da primenjuju nikakve metode i sredstva koje sme samo policija: legitimisanje, pretresanje, zadržavanje van te imovine itd. *Član 2, stav 3, Zakona o privatnom obezbeđenju*

- » Fizička zaštita lica i imovine se prvenstveno vrši lično i ne sme se vršiti van unutrašnjosti šticeenog objekta ili van granice šticeenog prostora. *Član 21 Zakona o privatnom obezbeđenju*

*Lično obezbeđenje se može vršiti na javnom mestu i u neposrednoj blizini lica koje se obezbeđuje, u skladu sa planom obezbeđenja. *Član 22 Zakona o privatnom obezbeđenju.*

KAKO NAJČEŠĆE OBEZBEĐUJU

- » Mogu da vam onemoguće (neovlašćen) pristup objektu.
- » Mogu da jave kontrolnom centru neovlašćen ulazak u šticeeni prostor.
- » Onemogućavaju unošenje u objekat oružja, eksplozivnih, radioaktivnih, bioloških i drugih opasnih predmeta i materija.
- » Vršer radnje koje su usmerene na sprečavanje krivičnih dela i drugih radnji koje oni opažaju kao rizik.
- » Prate kretanja oko šticeenog prostora kao i unutar njega.
- » Kontrolišu sprovođenje propisanih mera zaštite, unutrašnjeg reda u objektu i delovima pod posebnim režimom. *Član 20, stav 9, Zakona o privatnom obezbeđenju*
  - Privatno obezbeđenje može da štiti imovinu tj. lice onog koji ih je angažovao samo ako ista ne spada u isključivu nadležnost državnih organa tj. MUP-a. *Član 2, stav 2 i 3, Zakona o privatnom obezbeđenju*
  - - Privatno obezbeđenje može da održava red na javnim skupovima, sportskim priredbama i drugim mestima okupljanja građana (redarska služba). *Član 2, stav 1, Zakona o privatnom obezbeđenju*

U svom kontaktu sa privatnim obezbeđenjem razmišljajte u kontekstu toga da oni imaju ograničeno delovanje zaštite na određeni objekat, unutra i oko njega, kao i na osobu koju obezbeđuju. Oni imaju prava da zaštite taj objekat tj. osobu, ako procene da je ista ugrožena, ali ne smeju da idu van tog delokruga postupanja niti da primenjuju ono što je u isključivoj nadležnosti policije kao što su legitimisanje, pregled lica i auta, pretres stana, hapšenje itd. Doduše, imajte u vidu da određene osobe mogu biti takozvana šticeena lica, kojom prilikom će ih obezbeđivati policija, koja će imati sva gore pomenuta ovlašćenja, a ne privatno obezbeđenje.

Takođe treba da budete svesni činjenice da na određenim događajima tj. okupljanjima može doći do mešanja privatnog obezbeđenja i policije, zbog čega treba da obratite pažnju na njihova službena obeležja tj. značke ili uniforme da biste, u slučaju kršenja Vaših prava, znali kako da se ponašate i kom nadležnom organu to da prijavite. Ovo će Vam biti očigledno čim dođete u kontakt sa njima jer su policijski službenici (čak i oni u "civilu" tj. koji su u običnoj odeći, van uniforme) dužni da pokažu legitimaciju ili drže značku na vidnom mestu.

Šta treba da znate čim Vas dovedu u policiju, javno tužilaštvo ili sud

Ako se desi da u toku javnog skupa ili okupljanja dodjete u fizički ili verbalni sukob, protiv Vas će biti podnesene krivične tj. prekršajne prijave. Nekada se zbog masovnosti događaja čak desi da sticajem okolnosti u tim situacijama budete pogrešno uhapšeni tj. odvedeni u policiju. Zbog toga treba da znate šta vam je od zakonskih mehanizama na raspolaganju da biste što pre ukazali nadležnim organima da je opis situacije koja stoji u krivičnoj ili prekršajnoj prijavi pogrešna ili nepotpuna:

- » Tražite da iskaz date u prisustvu advokata. *Član 68, 69 i 85 Zakonika o krivičnom postupku*
- » Predložite dokaze koji Vam idu u korist: svedoci, video snimci, medicinska dokumentacija (u kojoj su konstatovane: povrede, određeno zdravstveno stanje koje bi uticalo na situaciju u kojoj ste se našli). *Član 68 Zakonika o krivičnom postupku*
- » Tražite da sudija tj. zamenik javnog tužioca izvrši uvid u dokaze koje ste predložili i po mogućstvu to odmah konstatuje na zapisnik. *Član 68 i 233 Zakonika o krivičnom postupku*

Ako smatrate da je u bilo kom trenutku tokom Vašeg legitimisanja, pregleda lica, auta, stana ili poslovnih prostorija, kao i hapšenja, pripadnik policije povredio Vaša prava možete da podnesete:

PRITUŽBE NA RAD POLICIJE

- » Imate pravo da podnesete pritužbu rukovodiocu jedinice MUP RS u kojoj rade službena lica koja su vršila pregled ili pretres.
- » Da biste izbegli nepotrebno odužavanje postupka, tu pritužbu ćete podneti i Sektoru unutrašnje kontrole MUP-a Srbije, sa napomenom da ste podneli pritužbu i rukovodiocu jedinice.

» Pritužbe podnosite u roku od 30 dana od događaja u kome smatrate da su Vam povređena ljudska i manjinska prava i slobode. **Nakon isteka tog roka će prijava biti odbačena kao neblagovremena tj. zastariće.**
Član 234 Zakona o policiji.

– Ako su pripadnici komunalne policije: imate pravo da podnesete pritužbu načelniku komunalne milicije. *Član 32 Zakona o komunalnoj miliciji.*

Prava kada ste oštećeni

Ako su tokom vršenja Vašeg aktivizma Vaša prava bila povređena najčešće su to one situacije u kojima ste bili fizički i/ili verbalno napadnuti. Tada imate pravo da dobijete status oštećenog lica u krivičnom ili prekršajnom postupku koji se pokreće sa odgovarajućom prijavom nadležnom organu - policiji ili javnom tužilaštvu tj. sudu. Takođe, ovaj zakonski mehanizam će Vam pomoći da dodatno ukažete na nezakonito postupanje nadležnih organa tj. institucija ako je povreda prava došla od njih.

PRAVA KADA STE OŠTEĆENI:

Da u krivičnom postupku, sami ili preko svog zakonskog zastupnika ili punomoćnika:

- 1) Opreделите imovinskopravni zahtev – ovo je konkretan novčani iznos koji bi po Vašoj proceni zadovoljio naknadu štete koju ste pretrpeli (emotivne ili materijalne);
- 2) Ukažete na činjenice i da predlažete dokaze;
- 3) Angažujete punomoćnika iz reda advokata;
- 4) Razmatrate spise i razgledate predmete koji služe kao dokaz;
- 5) Budete obavješteni o odbacivanju krivične prijave tj. o odustanku javnog tužioca od krivičnog gonjenja;
- 6) Podnesete prigovor protiv odluke javnog tužioca da ne preduzme tj. da odustane od krivičnog gonjenja;
- 7) Budete poučeni da možete da preuzmete krivično gonjenje tj. zastupate optužbu;
- 8) Prisustvujete pripremnom ročištu;
- 9) Prisustvujete glavnom pretresu tj. učestvujete u izvođenju dokaza;
- 10) Podnesete žalbu protiv odluke o troškovima krivičnog postupka i dosuđenom imovinskopravnom zahtevu;

- 11) Budete obavješteni o ishodu postupka tj. da Vam se dostavi pravnosnažna presuda;
- 12) Preduzimate druge radnje kada je to određeno Zakonikom o krivičnom postupku.
  - Treba da znate da Vam se kao oštećenom može uskratiti pravo da razmatrate spise i razgledate predmete dok ne budete bili ispitani kao svedok u tom postupku.
  - Javni tužilac i sud moraju da upoznaju oštećenog sa ovim pravima. *Član 50 Zakonika o krivičnom postupku*

Da u prekršajnom postupku, sami ili preko svog zakonskog zastupnika ili punomoćnika:

- 1) Podnosite i zastupate zahtev za pokretanje prekršajnog postupka;
- 2) Podnosite dokaze, stavljate predloge i ističete imovinskopravni zahtev za naknadu štete ili povraćaj stvari;
- 3) Izjavljujete žalbu na presudu, odnosno rešenje doneto povodom njegovog zahteva za pokretanje prekršajnog postupka;
- 4) Podnosite dokaze na osnovu kojih sud može odrediti okrivljenom da u toku prekršajnog postupka ne sme prilaziti oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja. *Član 126 Zakona o prekršajima.*

Sva ova prava Vam pomažu da znate koliko aktivni možete da budete u krivičnom tj. prekršajnom postupku i kako su nadležni organi dužni da postupaju prema Vama.

Bez obzira na Vaša prava koja imate kao oštećeni u postupku, postoje obaveze koje utiču na to da li ćete ih u potpunosti iskoristiti. Drugim rečima, ako ne ispunjavate svoje obaveze, gubite određena prava:

OBAVEZE KADA STE OŠTEĆENI U POGLEDU:

Prigovora:

- » Oštećeni **može** da podnese prigovor neposredno višem javnom tužiocu **u roku od 8 dana** od dana kada je primio obavještenje da je javni tužilac

odbacio krivičnu prijavu, obustavio istragu ili odustao od krivičnog gonjenja **do potvrđivanja optužnice**. Član 51, stav 2 Zakonik o krivičnom postupku

- » Ako oštećeni nije obavešten, **može** da podnese prigovor **u roku od 3 meseca** od dana kada je javni tužilac odbacio krivičnu prijavu, obustavio istragu ili odustao od krivičnog gonjenja do potvrđivanja optužnice. Član 51, Stav 2 Zakonik o krivičnom postupku.
- » Neposredno viši javni tužilac će u roku od 15 dana od dana prijema prigovora odbiti ili usvojiti prigovor rešenjem protiv kojeg nije dozvoljena žalba ni prigovor. Član 51, stav 3 Zakonik o krivičnom postupku.
- » Ako usvoji prigovor, javni tužilac će izdati obavezno uputstvo nadležnom javnom tužiocu da preduzme, odnosno nastavi krivično gonjenje. Član 51, stav 3 Zakonik o krivičnom postupku.

Preuzimanja krivičnog gonjenja nakon odustanka javnog tužioca:

- » **Nakon potvrđivanja optužnice** oštećeni može preuzeti krivično gonjenje i zastupati optužbu u istom roku - **8 dana** (od dana kada je primio obaveštenje suda) tj. **u roku od 3 meseca** od dana kada je javni tužilac odustao od optužbe (ako nije primio obaveštenje suda). U tom slučaju, izjašnjavate se sudu o tome. Ovo se nekada dešava i na samom suđenju i možete se o tome odmah izjasniti ako ste prisutni.
- » Ako se oštećeni ne izjasni u roku, obustaviće se postupak tj. odbiti optužba, čak iako zbog promene prebivališta (o kojoj nije obavestio sud ili tužilaštvo) sud nije mogao da uruči obaveštenje. Član 52 Zakonika o krivičnom postupku.

Predloga za krivično gonjenje:

- » Imate rok od 3 meseca za krivično gonjenje po predlogu oštećenog tj. po privatnoj tužbi nadležnom javnom tužilaštvu od dana kad ste kao oštećeni saznali za krivično delo i osumnjičenog. Ovo se koristi za krivična dela koja se ne gone po službenoj dužnosti. Član 53 Zakonika o krivičnom postupku.
- » Gubite pravo da ponovo podnesete predlog ako od istog odustanete do završetka glavnog pretresa. Član 54 Zakonika o krivičnom postupku.
- » U postupku koji se vodi po optužbi oštećenog kao tužioca, javni tužilac ima pravo da do završetka glavnog pretresa preuzme krivično gonjenje i zastupanje optužbe. Član 62 Zakonika o krivičnom postupku. Ovaj zakonski

mehanizam je bitan jer ako oštećeni kao tužilac nastavi postupak, a u međuvremenu se dođe do novih činjenica tada se faktički otvara mogućnost da javni tužilac može da preuzme od oštećenog krivično gonjenje, čak i kada je već jedanput odustao od tog predmeta.

- » Dužni ste da obavestavate sud i javno tužilaštvo o promeni adrese prebivališta. *Član 55 Zakonika o krivičnom postupku.* Ako to ne uradite i nadležni organ Vam ne uruči poziv ili obavještenje jer Vas nije našao na adresi koju ste im ostavili tada ima sasvim opravdani zakonski osnov da to samo okači na oglasnu tablu suda ili javnog tužilaštva čime će se smatrati da je uručeno. Samim tim dovedeni ste u situaciju da propustite rokove koji su od suštinske važnosti za ostvarivanje prava Vaše organizacije ili Vas kao aktiviste.

Zakonodavac koristi reč MOŽE za određene obaveze koje su na strani oštećenog što znači da može, ali ne mora to da uradi. Time je zakonodavac prebacio odgovornost na oštećenog da pazi na istek rokova nakon čega sledi gubitak prava oštećenog da preduzima određene radnje u sudskom postupku.

Vaš aktivizam zavisi od toga koliko dobro poznajete zakon i na koji način koristite svoja saznanja da ukažete na inerciju nadležnih organa ili institucija. Gledajte da iskoristite svaku zakonsku mogućnost, sami ili uz pomoć advokata, koja ide u Vašu korist, jer jedino na taj način ćete moći da naterate sistem da radi svoj posao i služi ostvarivanju prava građana kao i Vaših ciljeva.